

Mednarodni kriminal

Janez Pečar*

V zadnjem času se dosti govori o mednarodnem kriminalu in tudi policija in kazensko pravosodje skoraj sleherne države se srečujeta z njim ali v njegovih konvencionalnih oblikah, če ne, pa s kakimi pojavi politično vzpodbujenega ali kako drugače navdihnjenega piratstva in ugrabitev z usmrčitvami. Primera Schleyer in Moro sta res verjetno znana po vsem svetu kot najbolj pretresljiva, toda zdaleč ne edina, ki sta zamajala svet in načela, ne le razmišljanja, ampak tudi ukrepanje v boju z mednarodnimi oblikami kriminala raznih vrst, med katerimi je seveda politični morda res najbolj neprijeten.

Toda tako kot za organizirani je tudi za mednarodni kriminal (včasih med njima sploh ni mogoče potegniti ločnice) značilno, da ju ni mogoče zatreti v njunih posledicah, če se jima ne odstranijo temelji, iz katerih nastajata, to pa sta predvsem gospodarska in politična baza pri nekonvencionalnem, oziroma potrebe, ki jim zadošča ali jih »pokriva« konvencionalni mednarodni kriminal.

Kolikor v mednarodnem kriminalu ne gre za »politiko«, mu je gibalo v glavnem dobiček ali pridobivanje premoženja, tako pri posamezniku kot pri skupinah. Nasploh pa se pri marsikaterem sodobnem kriminalu pojavlja »internacionalizacija«, kar pomeni, da so mu državne meje pretesne. Razmah lahko dosega le v mednarodnem merilu. Prevozna sredstva in dostopnost slehernega dela sveta mu omogočata obseg, kakršnega ni dosegel nikoli doslej, hkrati pa mu neenakomerna porazdelitev dobrin in bogastva narekujejo prodornost tja, kjer je zaslužek najboljši. Zato je tudi precejšnji del mednarodnega kriminala — poslovni tip odklonskosti, ki neprestano zahteva profesionalizacijo in odlično organizacijo z delitvijo dela in vlog ter izvirnost v prikrievanju.

S tem »razmeroma uspešna kriminalnost vpliva na slog in kvaliteto življenja in prizadeva nedolžne ljudi...«¹ še posebno v mednarodni trgovini, denarnem prometu, trgovini, proizvodnji itd., da ne omenimo ogrožanja varnosti in podobno.

1. Pojem mednarodnega kriminala

Ob pojavih, kot so terorizem, vohunstvo, izdajstvo, masovni upori in prenekatera gospodarska

* Janez Pečar, diplomirani pravnik, doktor znanosti, znanstveni svetnik, redni profesor za kriminologijo, Inštitut za kriminologijo, 61000 Ljubljana, Trg osvoboditve 11.

¹ Clifford, prevod v RKiK, s. 129.

in politična dejanja, pa politično nasilje (z uboju in umori, ugrabitvami vladnih funkcionarjev, s katerimi se navadno ne ukvarja kriminologija, izsiljevanja, zračno piratstvo z ugrabitvami letal, jemanjem talcev, sabotáže itd.), se dosti piše tudi o mednarodnem kriminalu, le-ta se povezuje s prenekaterimi družbenopolitičnimi dogodki. Nekateri pojavi med njimi so lahko »čista« politična kriminaliteta, drugi pa spominjajo na odklonskost, kot je vsaka druga z osebnimi motivi in omejenimi posledicami in zasebnimi cilji.

Domače pravo, mednarodne konvencije, sodna praksa itd. urejajo prenekatera vprašanja s tega področja, čeprav gre v bistvu za dvojje pomembnih težav:²

— Ni definicije o mednarodnem kriminalu, ker ni mednarodnega kazenskega prava, opredelitve kaznivih dejanj v pravu posameznih držav so veljavne le znotraj meja vsake države. Mednarodne konvencije, sprejete za zatiranje posameznih dejanj, so veljavne le, če so vnesene v določbe o teh dejanjih v kazenskem pravu države.

— Ni zadostnih statistik o mednarodnem kriminalu, ki bi omogočale sklepanje in delovanje. Te statistike zadoščajo le za opazovanje splošnega gibanja mednarodne kriminalitete, ne pa za točno merjenje, koliko je je.

Kriminal je torej pravno urejen predvsem v merilu posamezne države in često je nemogoča mednarodna primerjava, ker posamezna dejanja v pravni ureditvi ene države ne pomenijo istega kot v drugi. S tem v zvezi je tudi malo poskusov opredelitve, kaj je sploh mednarodni kriminal.

Čeprav se v definicijskem smislu srečujemo z nezadostnostjo, majhnim številom poskusov različnega opredeljevanja itd., pa mednarodni kriminal obstaja, in to ne le na političnih področjih (ki jih naštevamo predvsem zgoraj), čeprav na le-teh čedalje pogosteje, še več je tako imenovane konvencionalnega mednarodnega kriminala.

Eno izmed meril za mednarodni (zlasti) politični kriminal je:³

— »če je storjen zunaj storilčeve lastne države, in

— zunaj dežele, zoper katero je nameravan, ali

— znotraj države, zoper katere je nameravan, toda zoper osebo, ki ni državljan te države«.

Bossard⁴ daje dosti bolj uporabno pojasnilo, predvsem za praktične policijske namene. Po

² Bossard, International Criminal Police Review, s. 58.

³ Kittrie, s.70.

⁴ Bossard, International Criminal Police Review, s. 58.

njem je mednarodni kriminal kakršnakoli kriminalna dejavnost, ki zadeva več kot eno državo. Tako kriminal lahko zadeva več držav iz različnih razlogov:

— nekatera dejanja so že po svoji vsebini mednarodna (npr. tihotapljenje);

— nekatera so po svoji naravi lokalna, vendar so storjena povezano v več državah (npr. mednarodno žeparstvo);

— nekatera dejanja prizadenejo več držav kot eno samo, v kateri so storjena (npr. ponarejen denar v eni državi lahko kroži v več drugih);

— včasih storilčevo ravnanje, sankcionirano v eni državi, postane mednarodno (npr. če stori dejanje v več državah ali če pobegne iz države po storitvi dejanja, se šteje za »mednarodnega storilca«);

— če je ista vrsta kaznivih dejanj storjena dokaj pogosto v več državah v določenem obdobju (to postane skupno mednarodno vprašanje, kot je npr. kriminaliteta nasilja).

V predlogu za mednarodno kazensko pravo (predlog mednarodnega kazenskega zakona)⁵ sta v tem smislu postavljeni dve izhodišči:

— po prvem sodijo vanj vidiki mednarodnega pravnega sistema, ki urejajo mednarodne pravne obveznosti glede vedenja posameznikov ali skupin, ki ogrožajo mednarodno določena merila, za katera je predvidena kazen;

— po drugem pa so to vidiki mednarodnega ali domačega pravnega režima, ki urejajo mednarodno sodelovanje v tistih kriminalnih primerih, ki zadevajo posameznike, ki so storili dejanja zoper kazensko pravo določene države.

Poleg drugih so naštet zlasti ta dejanja:⁶ piratstvo, dejanja zoper mednarodni zračni promet, grožnje ali raba sile zoper mednarodno zaščitene osebe, jemanje civilnih talcev, dejanja, povezana z drogami, ponarejanje, tatvine narodnega ali arheološkega blaga, mednarodni promet s pornografijo, podkupovanje tujih javnih delavcev itd., pa suženjstvo, nasilje, genocid itd.

2. Internacionalizacija in pogojenost

S tem smo že prišli na tako imenovano internacionalizacijo nekaterih vrst kriminalitete, ki v zadnjih letih dosega epidemične razsežnosti in posega pri takih področjih v mednarodne razmere. To so zlasti promet z mamili, ponarejanje denarja in vrednotnic, da ne omenjamo medna-

rodnega terorizma v nekaterih delih sveta, pa medsebojnega delovanja in prepletanja politike in kriminala, mednarodnega kriminala belega ovratnika in sploh povezovanja na področjih gospodarske kriminalitete (primerjaj v naših razmerah črne fonde v tujini, switch posli, podkupovalne afere itd.).

Za internacionalizacijo kriminala so pomembni:⁷

— odpiranje državnih meja zaradi razvoja industrije, trgovine, turizma in drugih potreb mednarodne menjave in sodelovanja;

— odprtost meja in ukinitve viz, ki omogočajo prehajanje iz države v državo v ogromnih razsežnostih;

— razločki in zamotanost v pravnih ureditvah in postopkih, ki storilcem pogosto pomagajo pobegniti pred pravosodnimi organi;

— storilci na kakih področjih neredko naletijo na razumevanje, podporo ali odobravanje lokalnih organov oblasti (primerjaj mednarodne družbe itd.), ker jim to prinaša koristi, prednosti ipd.

Kolikor gre za konvencionalno mednarodno kriminaliteto, se v marsičem povezuje z mednarodnimi migracijami in sploh selitvami delovne sile, s turizmom, s posredovanjem dobrin ali uslug, da ne omenjamo nasploh kriminala, ki je povezan z blagostanjem, z možnostjo hitrega prenašanja dobrin, kriminalnega plena ali predmetov itd. tja do prednosti, ki jo nudijo storilcem neznani ljudje, nepoznani kraji, tuje nadzorstvo, ki nima (dovolj) podatkov o kaki zadevi ali posamezniku, in nenazadnje, posamezne družbene ureditve in njihovo pravosodje nekje bolj, drugje manj strogo posegajo v kake pojave ali zoper njihove storilce, povezane z mednarodno (tudi politično) kriminalnostjo.

Po drugi strani pa internacionalizacija zlasti gospodarsko-poslovnega življenja, z možnostmi velikih in prebrisanih transakcij, ter modernizacija delovanja in življenja omogočajo prenekateri kriminal, ki je dobičkarško naravnian, ki deluje kot mednarodno podjetje, z delitvijo dela in porazdeljenostjo interesnih območij.

Tovrstni storilci, ki delujejo v mednarodnih razmerah, niso nepomembni ljudje, marveč pogosto znane osebnosti, zlasti takrat, kadar z delom svojega podjetništva delujejo na pravno urejenem področju, ki ga spoštujemo, z drugim delom pa v kriminalnem podzemlju s pomočjo podkupovanja poslovnih partnerjev ali s sredstvi nasilja in dominacijo nad skupinami, s katerimi ob pridobivanju dobička prihajajo v stik.

⁵ Bassiouni: *International Criminal Law*, s. 22.

⁶ Prav tam, s. 41.

⁷ Glej tudi Bossard: *The police Chief*, s. 21/22.

Če odkrivajo po eni strani mednarodna podkupovanja, industrijsko špijonažo oz. gospodarsko vohunstvo in sploh gospodarski tip kriminala, pa je po drugi strani na konvencionalnem področju pozornost naravnana bodisi k skupinam bodisi k posameznikom, ki se ukvarjajo s kriminalno dejavnostjo mednarodne razsežnosti ali vsaj s kaznivimi dejanji, ki imajo sestavine mednarodne razsežnosti ali vsaj s kaznivimi dejanji, ki imajo sestavine mednarodnosti.

Med takimi posamezniki ali »osamljenimi« mednarodnimi storilci so predvsem žeparji, vlomilci, hotelski goljufi, igralci na srečo, ponarejevalci itd. Združevanje ali delovanje v skupinah pa se zlasti razvija pri trgovanju z mamili, razpečevanju ponarejenega denarja ali vrednotnic, tatvinah in transportiranju avtomobilov, pri prekupčevanju z orožjem, razpečevanju ukradenih dragocenosti (tudi umetniških vrednosti, zlata, draguljev itd.) in krzna, pridobivanju žensk za prostitucijo itd. tja do prekupčevanja s cigaretami, alkoholom, devizami ipd.

3. Pojavoslovje

Kot je že poudarjeno, so lokaliziranemu kriminalu potrebne le kake dodatne sestavine, pa so njegove razsežnosti že internacionalizirane. S tem postane ta kriminal problem ne le za nadzorstvene mehanizme države, pristojne po kraju storitve (ali po kakih drugih ustreznih izhodiščih), marveč tudi za policijo in kazensko pravosodje več držav, vstevši Mednarodno organizacijo kriminalistične policije.

Glede na pojavnost bi se nekoliko podrobneje ukvarjali le z nekaterimi izmed njih, čeprav je Interpol na svoji 45. generalni skupščini omenjal 35 različnih načinov delovanja mednarodnega kriminala.⁸

a) Tihotapstvo

Tihotapstvo je izredno stara kršitev, ki nastane zaradi omejevanja prometa blaga čez državno mejo. Ob tej priložnosti nam ne gre za omejevanje prenosa blaga čez državno mejo, ker se ukvarjamo le s posledicami teh pojavov, ki so tako ali drugače prepovedane in kaznive. Velja omeniti, da je tihotapljenje masovna in dokaj modernizirana dejavnost, ki ji velja posebna pozornost, če dobiva organizirane oblike in raz-

predenost v več državah ali celo celinah. Zato v mednarodnih razsežnostih znatno bolj privlači pozornost, če je organizirano in manj posameznikovo delo, čeprav po drugi strani odkrijejo tihotapske organizacije največkrat prek posameznikov.

Posebej velja omeniti izredno donosnost tihotapske dejavnosti, zlasti kadar gre za »blago«, ki ga na tržišču primanjkuje ali ga sploh ni, kolikor ni njegov promet sploh prepovedan. Blago, ki ga največ tihotapijo, je: cigarete, mamila, orožje, stroji (tudi poljedelski), avtomobili (in njihovi deli), zlato, tehnični predmeti⁹ in tako dalje. V zvezi s tihotapstvom velja nekaj več povedati o orožju, avtomobilih, mamilih in drugem.

Orožje. Kolikor gre za razmere pri nas, velja poudariti, da orožje v dokajšnjih količinah tihotapijo v državo naši delavci na začasnem delu v tujini, pomorščaki, turisti itd. Le-ti ga podarjajo ali vnašajo zaradi prodaje, kolikor ne za svoje lastne potrebe.¹⁰

Sicer pa sta ilegalna mednarodna trgovina in s tem tihotapljenje orožja zelo razvita in dosežata izredne razmere, kar potrjujejo podatki večine policij v svetu, ki to vprašanje zlasti poudarjajo v zvezi s kakršnimkoli (tudi političnim) nasiljem, v katerem se lahko uporablja strelno orožje. Med tovrstnimi izvozniki so tudi posamezniki iz prenekaterih dežel, ki se vključujejo v tihotapske organizacije, ki orožje preprodajajo širom po svetu.

Odkrivanje mednarodnih tihotapskih organizacij z orožjem je često težak problem za policijo, posebno zaradi tega, kot pravijo, ker sta orožje in politika tesno povezana.¹¹ Država ali kake politične skupine včasih celo postavljajo ovire pri odkrivanju mednarodnih organizacij za razpečevanje najrazličnejših vrst orožja, ki prinaša neslutene dobičke, hkrati ko po drugi strani pomeni zadovoljevanje kakih političnih koristi. Zato opozarjajo na prefinjene prikrivaške metode tako pri prenašanju orožja kot pri financiranju njegovega nakupa.

V takih primerih je SFRJ tudi območje, čez katero potekajo transporti orožja iz Evrope kam drugam, hkrati ko preti močna nevarnost, da nam mednarodne tihotapske organizacije zaradi dobrega zaslužka, pa morda tudi političnih

⁹ Glej Tuškej, Varnost 1978, 2, s. 280, Mrakovič, Priručnik 1974/2, s. 121 in drugi.

¹⁰ Glej tudi Mrakovič, s. 124.

¹¹ Glej Kriminalistik 1978, 6, s. 257.

razlogov pretihotapijo v državo večje količine orožja, municije in eksplozivnih snovi. To se posebno lahko zgodi v politično kriznih položajih, nenazadnje tudi v podobnih, kot jih doživljamo zadnje čase — na jugovzhodu države.

Avtomobili. Naši organi odkrivanja in preгона često poročajo o tihotapljenju zlasti ukradenih vozil iz zahodne Evrope prek našega ozemlja na Bližnji vzhod.¹² Največje povpraševanje je po različnih avtomobilih znamk Mercedes, BMW, Peugeot, Jaguar, Porsche in Volvo, to je predvsem po posebno razkošnih in dragih vozilih.

V državah zahodne Evrope delujejo posebno razvejane skupine z določeno delitvijo dela in različno državljsko zastopanostjo. V ta namen obstajajo skupine,¹³ ki predvsem organizirajo tovrstna »podjetja«, drugi se ukvarjajo s tatvinami vozil, tretji z morebitnim spreminjanjem avtomobilov, četrti ponarejajo dokumente in dokazila, peti prevažajo vozila na določene kraje itd., dokler vozila ne pridejo do naročnika, ki je daleč od države, pristojne za pregon glede na kraj tatvine.

Vozila prevažajo po cestah ali prek naših luk v Grčijo, Turčijo ali Bližnji oziroma Srednji vzhod, ali celo od tam v Južno in Severno Ameriko.

Na tovrstni kriminal je opozoril že leta 1974 Interpol na posebnem posvetovanju,¹⁴ kjer so ugotovili, da število nikoli odkritih tatvin avtomobilov narašča v povprečju 10 do 15 %.

Metode odkrivanja ukradenih vozil sodijo predvsem v dve skupini. Po prvi odkrivajo ukradena vozila po ponarejenih dokumentih in posebnostih ponarejanja, po drugi pa s pomočjo sprememb na vozilih, ki so sumljiva v času pregleda.

V zvezi s prometom z ukradenimi vozili gre poudariti tudi tihotapstvo delov vozil, ki ga zlasti vzpodbujajo različnost cen v posameznih delih sveta ali pomanjkanje posameznih delov na zakonitem tržišču.

Mamila: Verjetno je kriminal, kakorkoli povezan z mamili, v mednarodnem obsegu še najbolj poznan in normalen zlasti zaradi splošnega povpraševanja po mamilih, ki jih je mogoče pro-

izvajati v posameznih delih sveta. S tem v zvezi je tovrstni mednarodni kriminal hkrati tudi najbolj stalen. Uresničljiv pa je predvsem s tihotapstvom. Od tod tudi spoznanje, da je promet z mamili v Evropi izjemoma edina oblika organizirane kriminalitete,¹⁵ ki se lahko meri s severnoameriškim podzemljem.

Če je bilo doslej na kakem področju storjenih kaj mednarodnih prizadevanj, je to odkrivanje nedovoljenega prometa z mamili, pri čemer povsod kolikor toliko uspešno sodelujejo carina, policija in specializirane ustanove za zatiranje uživanja in razpečevanja drog.

Ponekod celo organizirajo posebne službe ali enote za boj s pridelovalci in razpečevalci ter tihotapci mamil, hkrati ko za enotnost akcij in posredovanje podatkov zlasti skrbi Interpol.

Poleg mednarodnega razpečevanja hašiša, marihuane, opija, kokaina, heroína itd. se čedalje bolj pojavlja promet s tabletami, morfijem in podobnimi mamili, za katere je značilno, da potujejo v obratni smeri, in sicer iz Evrope na Bližnji vzhod ipd.

Kolikor zadeva Jugoslavijo, je razpečevanje mamil pri nas v marsičem vezano na »uvoz«, torej s pomočjo mednarodnega kriminala ali pa z nakupom »drog« po naših državljanih v tujini. Pri tem ne gre prezreti, da smo tudi dežela »opija« in da naši proizvodi zlasti iz starih zalog odhajajo po skrivnih kanalih prek državne meje.

Drugi predmeti. Čeprav je tihotapstvo glede na mednarodni promet z blagom in spričo posameznih pravnih ureditev in kriminalnih namenov lahko neomejeno in neskončno, često odvisno od prednosti, ki jih obeta prenašanje, razpečevanje in prodajanje takih predmetov, gre vendar omeniti še nekaj posebnosti, zlasti pomembnih v zadnjih letih.

Cigarete. Pri nas ugotavljajo,¹⁶ da je jugoslovansko tržišče zelo ugodno za prodajo predvsem ameriških in še nekaterih drugih tujih cigaret, ki so v prosti prodaji zelo drage. Če so razpečevalci naši državljanji, pa so tihotapci največkrat tujci, ki zlasti v zasebnih jahtah prevažajo blago po morskih poteh. Da bi organizirali razpečevanje in prodajo, se mesece zadržujejo na našem ozemlju, da opravijo vse, kar je potrebno za donosen posel.

¹² Glej Marinšek, s. 57.

¹³ Glej tudi Jestratičević, s. 26.

¹⁴ Bossard, International Criminal Police Review, No. 96, s. 59.

¹⁵ Mack, s. 111.

¹⁶ Mrakovič, s. 124.

Poljedeljski in drugi stroji.¹⁷ Mehanizacija našega poljedelstva je neredko odvisna od tuje proizvodnje strojev. Ker so potrebe po njih zelo velike (in ker doma pogosto tudi ni nadomestnih delov), ker je dosti naših ljudi na začasnem delu v tujini, ker je veliko deviz v zasebni lasti itd., so to tudi razlogi za obstoj veliko negativnih pojavov, povezanih ne samo z nezakonitim zunanjetrgovinskim poslovanjem, marveč tudi s tihotapstvom in problematičnim uvozom raznih strojev, bele tehnike, tehničnega blaga in njihovih delov.

V ta nezakonit promet s stroji se vključujejo tudi tuji turisti in drugi, poleg naših zdomcev, ki celo zelo drage stroje pošiljajo v SFRJ ob izigravanju carinskih in drugih predpisov in jih nato preprodajajo.

Starine, zgodovinske in kulturne vrednosti¹⁸ **in sploh predmeti kulturne dediščine.** Verjetno še nikoli v zgodovini ni bilo tolikšnega povpraševanja po predmetih kulturne dediščine kot zadnje desetletje. Kolikor je ta okoliščina sama po sebi razveseljiva, pa je po drugi strani zaradi tatvin, nezakonitega nakupa in prodaje, prekupčevanja in zasebnega bogatenja ter osiromašenja celih pokrajin in odnašanja predmetov k bogatim in celo v zasebne zbirke — nesprejemljiv pojav, zoper katerega se borijo povsod po svetu, vendar bolj ali manj neučinkovito.

Bogatenje zaradi tovrstnega zbiranja kulturne dediščine spremljajo tudi tatvine in vlomi v muzeje, gradove, cerkve, zasebne zbirke in drugam. Tovrstni pojavi vzpodbujajo ponaredke in tihotapljenje čez državno mejo, tako da nikjer ne ostajajo neprizadeti pred tovrstnim kriminalom. S tem v zvezi se pojavljajo »profesionalci«, ki organizirajo omrežja, segajoča daleč čez državo, in ustvarjajo priložnosti, ki jih izkoriščajo tatovi, prenašalci, kupci in zbiralci.

Tudi naši kraji pred to »mrzlico« niso ostali nedotaknjeni. Še posebno, ker imajo tujci pri nas organizirane zbiralce in odkupovalce,¹⁹ izvažajo neprecenljivo bogastvo »zgodovinskih, etnografskih, arheoloških in drugih nenadomestljivih predmetov« iz SFRJ. Za Evropo so postale posebno vabljuje obrobne dežele, kjer takega povpraševanja še ni bilo in kjer tudi nepoznavanje prave vrednosti omogoča za majhne denarje na-

kupiti dragocene reči. Med ta območja sodi tudi Slovenija, za katero ta pojav ni ostal neznan. Prav iz slovenskega območja so se na kriminalen ali na kak drug podoben način dragoceni kulturni predmeti preselili v zasebne zbirke zlasti na tuje.

Divje živali. V zadnjem desetletju se je v mednarodnem obsegu precej razširil prepovedan promet z divjimi živalmi, posebno s plazilci, ptiči, dvoživkami, opicami itd. »Izvozne« dežele so predvsem Avstralija, Čile, Indonezija, Malezija, Maroko, Laos, Peru, Tajska, pa tudi Norveška, Islandija in nekatere druge. Večina držav prepoveduje izvoz redkih živali ali njihov izvoz brez dovoljenja. Tega pa se izogibajo s tihotapstvom in nezakonitim izvozom v dežele, kjer se posamezniki zanimajo za tovrstne živali. Po podatkih Interpola²⁰ je bilo v času pred tovrstnim posvetovanjem o tem vprašanju kakih 38 držav, kamor so divje živali uvažali in jih prodajali.

Tihotapstvo ljudi ali trgovina z belim in črnim blagom. Čeprav gre pri tem vsebinsko za povsem drugo vprašanje in ne le zgolj za tihotapstvo, je v tehničnem smislu ta dejavnost vendarle povezana z nedovoljenim prehajanjem čez državne meje, hkrati ko gre pogosto tudi za »prevoz oseb v suženjskem razmerju«.

Kolikor gre za belo blago, gre na naši celinii za zbiranje deklet v državah Evrope, ki naj bi jih uporabili kot prostitutke ali kot plesalke, animatorke in za podobne poklice, bodisi v Afriki bodisi v arabskih državah.

Tuji viri tudi poročajo o prodaji črncev iz Afrike v nekaterih evropskih državah.

Kljub ženevski konvenciji iz leta 1926 in dodatnim konvencijam iz leta 1936 o ukinitvi suženjstva in trgovine s sužnji še vedno obstaja promet z ljudmi, morda omogočen prav zaradi tega, ker po večini povsod mislijo, da je za njihove razmere ta kriminal brez pomena, ker je tako nenavaden, da nanj sploh več ne pomislimo, da bi bil še lahko mogoč.

Pri prometu z ljudmi, zlasti pa z ženskami, se pogosto omenja tudi mednarodni **promet s spolnostjo**, ki zlasti obsega pornografijo, prostitucijo ipd., kar je neredko povezano z mednarodnim turizmom.

¹⁷ Glej tudi prav tam, s. 124.

¹⁸ O tem glej: Sedej, s. 186 do 187, Clamen, s. 51 do 58 in drugi.

¹⁹ Sedej, s. 185.

²⁰ International Criminal Police Review, No. 304, s. 17/18.

b) Mednarodni nekonvencionalni kriminal

Mednarodna telesa, ki se ukvarjajo z mednarodnim sodelovanjem pri zatiranju mednarodnega nekonvencionalnega kriminala kamor sodijo mednarodne poneverbe, komercialni kriminal, fiskalna kriminaliteta, gospodarska kriminalnost ipd., menijo, da je zelo težko doseči medsebojno razumevanje²¹ in napredovanje boja s kaznivimi dejanji, ki so v posameznih delih sveta različno pravno urejena. Med posameznimi pravnimi režimi so tolikšni razločki, da prihaja do tega, da je nekaj v določenem koncu sveta hudo kaznivo, na drugem pa normalno in dopustno delovanje. Razločki v družbenopolitičnih razmerah, ki narekujejo varstvo določenih vrednot, pa so po drugi strani pomembni razlogi za odklonskost, kajti nekaznovanost in sprejemljivost kakega ravnanja v eni državi je tudi povod za racionalizacijo postopkov zoper storilce kaznivih dejanj v drugi.

Za naše razmere, ki jih s tem v zvezi največkrat obravnavamo kot gospodarski kriminal, so znane vsaj v zadnjih letih nekatere »afere« velikih razsežnosti, ki so bile možne ob sodelovanju ljudi iz tujine. Le-te so največkrat povezane z odnašanjem domače in tuje valute v tujino, z zlorabljanjem klirinškega poslovanja, z različnimi fiktivnimi transakcijami, krediti ali ovinkarskimi posli,²² izigravanjem predpisov in pogodb, da sploh ne omenjamo ustanavljanja črnih fondov in zasebnih podjetij naših ljudi z družbenim denarjem v tujini ipd. Vsega, kar se dogaja v zunanjetrgovinskem poslovanju v kriminalnem smislu in ob udeležbi naših ljudi, ni mogoče dosegati brez sodelovanja tujcev, ne glede na to, ali je zanje tako ravnanje, ki je pri nas prepovedano, pri njih dopustno ali ne.

Prav v mednarodnem nekonvencionalnem kriminalu se pogosto dogajajo tudi podkupovanja velikih razsežnosti, ki vedno znova in znova potrjujejo spoznanja piscev, ki so že pred desetletji začeli pojmovati kriminal višjih plasti kot kriminal »nedosegljivih«, kriminal »belega ovratnika« itd. (Primerjaj: Letalska družba Lockheed je v petih letih in pol do leta 1975 izdala za podkupovanje tujih vladnih funkcionarjev 22 milijonov dolarjev, da bi si zagotovila podpis pogodb. Med podkupljenimi so bili ministrski predsednik Japonske Tanaka in princ

Bernhard iz Nizozemske. Podobno so podkupovale možne kupce tudi firme Boeing, TWA²³ itd.)

Mednarodni nekonvencionalni kriminal pretežno ni odvisen od fizične sile, neposrednega zastraševanja, nasilja itd., marveč za doseganje ciljev uporablja diskretne metode, ki jih skuša doseči skrivoma in s sodelovanjem. Poleg podkupovanja gre pogosto še za varljive ponudbe, nezakonita tekmovanja, gospodarsko vohunstvo, poneverjanje s čeki, izigravanje zavarovalništva in za razne druge oblike doseganja neizmernih premoženjskih koristi,²⁴ pridobivanje naročil, izrinjanja tekmecev s svetovanega tržišča ali pa samo za obdržanje na vrhu in boj za obstanek.

Tovrstno delovanje je drugačne narave in zahteva »spoštljivost« storilcev, inteligentnost, samozaupanje, duševni instinkt, sposobnost opazovanja, neutrudnost zbiranja podatkov in ustreznost odločitev v najbolj ugodnih priložnostih. Storilci so dobro organizirani in mobilni, kolikor sploh ne delujejo za firmo ali pod njenim okriljem — resnično ali namišljeno (fiktivna podjetja).²⁵ Med pojavi so najnevarnejši in najbolj škodljivi zlasti tako imenovane mednarodne goljufije, ponarejanje denarja, goljufive dejavnosti, pridobivanje blaga na kredit v tujini, nepoštenost z delnicami in dividendi itd.

Na področju mednarodnega kriminala posebej omenjajo mednarodne družbe, ki lahko zelo oškodujejo domače gospodarstvo. Poznavalci sodijo,²⁶ da je izigravanje prava, manipuliranje z njim (onemogočanje njegovega uresničevanja itd.) v bistvu strategija mednacionalnih korporacij. Le-te poleg tega izkoriščajo neizkušenosť kadrov v deželah, kjer delujejo, morebitno nizko produktivnost podjetij, s katerimi sodelujejo, izigravajo določbe o industrijski varnosti in zaščiti pri delu ter predpise o varstvu zaradi onesnaževanja okolja, kršijo norme o davščinah, podkupujejo krajevne dejavnike, manipulirajo s politiki itd., tako da se v svetu čedalje bolj razpravlja o mednarodnem podjetniškem kriminalu, tudi z zornega kota nadnacionalnih družb. Po svoji naravi gre za kriminal, »ki ropa revne zato, da bi krmil bogate«.²⁷ Tovrstnim organizacijam pogosto niso odveč nobeni ukrepi, da bi se obdržale oz. preživele.

Kolikor prenekatera vprašanja mednarodnih družb in podjetij sploh ne sodijo v »politiko«,

²³ Braithwaite, s. 125.

²⁴ Glej več o tem, Tuškej, RKiK 1978/1, s. 15.

²⁵ Glej več o tem, Bossard; Review of international crime trends, s. 62.

²⁶ Glej npr. Braithwaite, s. 140.

²⁷ Prav tam, s. 126.

²¹ Glej npr. resolucije 45. Skupščine Interpola, International Criminal Police Review, No. 304, s. 26.

²² Deisinger, RKiK 1974/1, s. 14.

gre pri njih računati še na pojave, kot so diskriminacija, bojkotiranje, ogrožanje cen, škodljivost pri prenašanju tehnologije in »know-how«, monopolizacija, zloraba patentov, prilaščanje raziskovalnih izvidov, izkoriščanje potrošnikov itd., da sploh ne omenjamo izkoriščanje delavskega razreda države, v kateri delujejo, čeprav z njegovim soglasjem.²⁸

V tako imenovanem komercialnem kriminalu, ki je zadnja leta naraščal v pomembnem obsegu, so zlasti dejanja, ki zadevajo promet s čeki, ponarejanje denarja in nedovoljeno trgovanje z zlatom ali kot jim pravijo ponekod — bančno goljufanje.

Čeki in kreditna pisma. Promet s čeki, kreditnimi karticami, kreditnimi pismi in drugimi plačilnimi sredstvi je bistveno vplival na premoženjski kriminal in njegove pojavne oblike, zlasti pa gre poudariti, da je tovrstni kriminal močno posegel tudi v mednarodne razmere, še posebno, ker je določene čeke mogoče kjerkoli zamenjati v denar, z njimi plačevati ali doseči kake prednosti, ki dajejo imetniku ali prinesitelju možnost potegovati se za razne dobropise. Spričo tega prihajajo do spoznanja, da se veliki vlomilci v blagajne, denarne zavode, banke itd. polagoma spreminjajo v novo elito, in sicer ponoverljive čekov.²⁹ Čeprav v začetku tem možnostim niso dali posebne pozornosti, pa so pozneje ugotovili, da jim način plačevanja nudi velike prednosti.³⁰

Četudi promet s čeki na splošno ni zamotan, vendar ni pregleda, kolikšne so izgube s tovrstnim kriminalom,³¹ ki nastaja zaradi:

- nezakonitega prometa z ukradenimi čeki in s tem v zvezi tudi s potovalnimi čeki;
- prometa s ponarejenimi čeki ali ponarejenimi potovalnimi čeki;
- kaznivih dejanj, ki zadevajo kreditne kartice, kreditna pisma ali druga podobna plačilna sredstva.

Metode kriminalnega delovanja s čeki so preproste. V glavnem gre za dvojce: za tatvino ali za rabo z lažno istovetnostjo.

Pri tatvinah sodelujejo tudi žeparji, tatovi, prostitutke itd., ki prodajajo čeke ali oskrbujejo nakupovalce, ki z glavnimi uporabniki organizi-

rajo tudi druge vire in možnosti za dotok čekov od pravih lastnikov.

Ponarejanje čekov pa ima podobnosti ponarejanja denarja ali pa je povezano z izgubo bodisi podpisanih, bodisi nepodpisanih čekov, ki jih kasneje nepošteni najditelj uporabi.

Ker število uporabnikov čekov narašča in ker ni nobene mednarodne organizacije, ki bi usklajevala boj zoper kriminalno rabo čekov, je pričakovati zvečanje števila kaznivih dejanj te vrste, na kar že opozarjajo zlasti policijski strokovnjaki.³²

Ponarejanje denarja (in vrednotnic)

Ponarejanje denarja je staro kot raba denarja (ali vrednotnic oz. drugih plačilno sredstev). Zato ne ugotavljajo zaman, da je zlasti »ponarejanje denarja tipično mednarodno kaznivo dejanje«.³³ Bossard navaja, da so se leta 1946 ponarejeni dolarji razširili do leta 1972 kar v 32 držav.³⁴ Zato je normalno, da se Interpol izredno ukvarja z zatiranjem razpečevanja ponarejenega denarja in vrednotnic.

Med denarjem, ki ga najbolj ponarejajo, so dolarji, zahodnonemške marke, funti, franki itd. Na splošno ima v mednarodnem merilu prednost pri ponarejanju zlasti tisti denar, ki je največ vreden (npr. bankovci, ki se jih najbolj spleča ponarejati, so banknote za 100 dolarjev), čeprav so ugotovljeni ponaredki kakršnegakoli denarja in nenazadnje tudi našega. V zvezi z zatiranjem ponarejanja, zlasti svetujejo rabo »offseta« ki se imenuje »intaglio«, rabo prav določene kvalitete papirja s posebnim vodnim tiskom in črnilom.³⁵

Tudi pri nas je vsako leto odkritega dosti domačega in še več tujega ponarejenega denarja in čekov.³⁶

Manj je ponaredkov kovanega denarja, ki se ga ne spleča ponarejati (izjeme so ponaredki za rabo v avtomatih) nekaj več pozornosti priteguje ponarejanje zlatega denarja, posebno avstrijskega, francoskega, nizozemskega, britanskega in severnoameriškega (ZDA).³⁷

²⁸ Glej več o tem: Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform 1980/3, s. 162 in 1971 (poročilo).

²⁹ Mack, s. 102.

³⁰ Paul, s. 114.

³¹ Bossard, Review of international crime trends, s. 63.

³² Bosard, prav tam.

³³ Bossard, s. 64.

³⁴ Prav tam.

³⁵ Glej resolucijo s 5. mednarodne konference o ponarejanju denarja, International Criminal Police Review, No. 632, s. 90.

³⁶ Glej npr. Gazapi, s. 30/1.

³⁷ Glej gradivo s 45. generalne skupščine Interpola.

Med drugimi so v zadnjih letih narasli predvsem ponaredki potnih listin, vozniških dovoljenj in podobnih dokumentov, ki se uporabljajo v mednarodnem prometu, povezani s kriminalom (tudi političnim), diverzijami itd.

Zlato in druge dragocene kovine

Mednarodne gospodarske in politične razmere ter položaj v posameznih državah, ki zlasti povzročajo nalaganje denarja v dragocenosti, tudi zaradi varstva pred inflacijo, so močno vplivale na trgovanje z zlatom (tudi z zlatim denarjem) in drugimi dragocenostmi. Pojav je toliko bolj nevaren, ker dobiva organizirane oblike in mednarodno povezanost ter skrbno zasnovano prenašanje in prekupčevanje, ki prav tako omogoča neizmerno bogatenje.³⁸

Tudi naša kriminalna kazuistika prinaša nekaj podatkov o nezakonitem prometu z zlatom, še več pojavov, kot menijo, pa je prikritih. Ker promet z zlatom v državi ni kdo ve kako omogočen, se dosti zlata prinaša v državo s tem, da se dinarske protivrednosti ali devize odlivajo iz države.

c) Terorizem

Čeprav terorizem nima vedno izključno mednarodnih razsežnosti, je vendarle po svoji naravi, nevarnosti in ogrožanju ter zanimanju zanj pojav, ki priteguje pozornost povsod po svetu, še zlasti, če ima politično vsebino. J. Djordjević meni o njem tole: »Terorizem pomeni uporabo neposrednega in organiziranega nasilja pretežno manjšinske skupine, ki je pripravljena s pomočjo fizične sile, vstevši atentate, ugrabitve in umore, vsiljevati svojo voljo, državi in družbi in uporabljati psihični teror zoper množice ustvarjajoč kolektivni in masovni strah in negotovost, grozo in apatičnost.«³⁹

Sicer pa ugotavljajo, da terorizem nikjer ne nastaja v brezračju. Vedno ima v svojem ozadju ustrezne družbenopolitične, narodne ali kake druge okoliščine in je neredko tudi čustven odziv na tovrstne ugodne razmere. Posebno se lahko razrača, če ima simpatizerje, pomagače in zaveznike. Zavezništvo išče zlasti izven meja države, kjer deluje. Posebno išče pomoč v orožju, zatočiščih, menjavi izkušenj, obvestilih itd. Dogaja se, da so v teror določene države vpletene

druge, še posebno, če gre za kake politične, vojaške, narodnostne in druge koristi.

V zadnjem desetletju ima terorizem izrazito politične in psihološke učinke, ki povzročajo sodobne krize v marsikateri družbi.⁴⁰ Umori (vojaških in političnih oseb, gospodarstvenikov), ugrabitve talcev in letal, izsiljevanja, nasilje, povzročanje eksplozij (v predstavništvih kake države v tujini), požigi itd. so najpogostejša sredstva terorizma, nenazadnje tudi za doseganje političnih, vojaških in drugih ciljev. Toda »definicije o terorizmu ali mednarodnem terorizmu postajajo čedalje bolj bodisi preozke bodisi preširoke, hkrati pa nimajo takih sestavin, da bi ga v celoti razločevali od splošnega kriminala.«⁴¹

Nevarnosti terorizma so predvsem te:⁴²

— zadaja poškodbe;

— žrtve ga morajo prenašati;

— družbena ureditev, ki sicer spoštuje zakonitost, se začinja privajati nanj, kakor tudi na nespoštovanje prava;

— terorizem kot politika je nedemokratičen in ogroža državljanske svoboščine;

— ogroža pravice tudi tistim, ki bi jih sicer terorizem ne zadeval, torej »ne borbene« in ne nasprotnike.

Kot družbeni pojav novejšega časa izziva neposredne, takojšnje ostre, često tudi neprethtane in energične protiukrepe, ki ne prizadenejo toliko tistih, zoper katere so neposredno namenjeni in zaradi katerih sploh so, marveč vse druge, in to v nepredvidljivih okoliščinah. Vzemimo v obzir samo pregledovanje prtljage in potnikov v civilnem mednarodnem letalskem prometu in sploh mednarodnem javnem transportu. Policije vseh držav poostreno nadzorujejo določene kraje, ljudi, premoženje in priložnosti in jih pogosteje pregledujejo. Vlagajo večje sile in sredstva v nadzorovanje in tehnično opremljenost.

Nenazadnje ponekod po svetu polagoma prihaja do ponovnega vpeljevanja smrtnih kazni in do ogrožanja človeških pravic ali njihovega omejevanja. Skratka, boj zoper (mednarodni) terorizem znatno prej in dosti bolj prizadeva druge in tiste, ki nimajo z njim nobene zveze, pospešuje vohunstvo, obveščevalno dejavnost in vzbuja splošno sumničavost.

Ker se je od preproste neposlušnosti in motenj javnega reda in miru razvil do uporov, tirani-

³⁸ Glej tudi Nešić, s. 31.

³⁹ Jovan Djordjević, v navedbi Kramarić, s. 125.

⁴⁰ Friedlander, v *Terorism*, s. 30.

⁴¹ Rubín, prav tam, s. 121.

⁴² Glej več o tem Horowitz, prav tam, s. 185/86.

ziranja, gverilskih vojn, itd. tja do kontrarevolucije, ustvarja ogromno človeško in premoženjsko škodo. Vzpodbuja nezaupanje v obstoječi družbeni red in državo, zaradi česar je najčešče definiran kot politični kriminal, ki je bolj opredeljen v domačih zakonodajah kot v mednarodnih pogledih nanj. Zato je mednarodna kriminalizacija terorizma dosegla še največ uspeha le pri »kraji« letal in ugrabitvah diplomatov,⁴³ manj ali pa nič na drugih področjih, ki se štejejo za »čista« politična kazniva dejanja.

Posebno je zastrašujoče jemanje talcev, ki po svoji pojavnosti prav tako ustvarja:⁴⁴

— povečanost (razširjenost) in poostrenost družbenega nadzora,

- oteženost komunikacij med posamezniki,
- negotove materialne pogoje.

Da ne omenjamo pozornost žrtvam, sovraštva do storilcev, in frustracije, ki jih povzročajo nastali položaji, kjer se to dogaja.

Čeprav smo do nedavnega mislili, da smo pri nas pred terorizmom kolikor toliko zavarovani (vsaj v domovini, ne pa naši ljudje v tujini), nam dogodki v letošnji pomladi nakazujejo ogroženost pred pojavi s podobnimi ali enakimi oblikami terorizma, morda tudi vzpodbujenimi od zunaj in zato z mednarodnimi (in političnimi) razsežnostmi.

Ali se bomo morali tudi mi navaditi na ta pojav, za katerega smo mislili da gre mimo nas?

4. Posamezniki in skupine (v mednarodnem kriminalu) ter nevarnost

Preprostost prehajanja čez državne meje, možnost hitrega potovanja, mednarodni turizem, selitve delovne sile velikih razsežnosti, zaposlovanje v razvitejših državah (kjer je tudi več kriminala) itd. so seveda priložnosti, ki omogočajo tudi mednarodni kriminal. Če izhajamo iz spoznanja, da je kriminal izredno prilagodljiv pojav in da kot negativna plat lahko spremlja vse (tudi mednarodna) pozitivna, družbena dogajanja, potem je pričakovati, da bo mednarodni promet v kakršnikoli oblikah prav tako vzpodbujal pester mednarodni kriminal.

Kolikor gre za skupinski (organizirani) mednarodni kriminal, poznajo pet glavnih tipoloških klasifikacij:⁴⁵

⁴³ Kittrie v Landau/Sebba: *Criminology in Perspective*, s. 67.

⁴⁴ Souchon, s. 172.

⁴⁵ Mack/Kerner, s. 106/7.

— zaključene (zaprte) nacionalne združbe, ki občasno odhajajo delat kazniva dejanja v tujino, nato se vračajo;

— zaprte nacionalne združbe z mnogimi stiki s storilci iz tujine, ki jih oskrbujejo s podatki o možnostih vlomov, tihotapstva, ropov, tatvin avtomobilov itd.;

— mešane združbe, v katerih prevladujejo določene mednarodne pripadnosti, zlasti v pogledu vodenja, svetovanja itd.;

— občasne skupine, sestavljene iz različnih narodnostnih pripadnosti, raznih usposobljenosti in znanj. V njih pogosto sodelujejo posebej in za kak namen pritegnjeni specialisti — ponavljalci kaznivih dejanj;

— skupine potujočih storilcev, kot so goljufi, žeparji, ponarejevalci, ki se nenadoma pojavijo v določeni državi (kraju), opravijo dejanja, ki so jih predvideli, in zopet izginejo.

Storilci na tem področju delujejo najpogosteje posamično (ali pa v obeh možnostih; posamezno in skupinsko), odvisno, za kaj gre in kaj je »predmet njihovega delovanja«. Prenekateri kriminal že po svoji naravi zahteva »potujočo« dejavnost, hkrati ko ga ni mogoče izvrševati brez delitve dela in brez organizacije, razpredene po različnih državah ali celo celinah. Marsikatero delovanje pa je lahko kot mednarodni kriminal (ali vsaj z njegovimi sestavinami) opraviti posamično. Pri tem so zlasti znani mednarodni hotelski goljufi, igralci na srečo, ponarejevalci in razpečevalci ponarejenih potovalnih čekov ali ponarejenega denarja, roparji, tatovi (draguljev) vlomilci in podobni storilci. Le-ti so največkrat poklicni storilci oz. ponavljalci kaznivih dejanj, ki ne potrebujejo pokroviteljstva, ker so sami dovolj sposobni in neodvisni.

Mednarodni in organizirani kriminal se pogosto prepletata in je njuno največjo dovršenost iskati prav v stičišču obeh. Za enega kot za drugega so značilni: visoka stopnja poklicnosti, hierarhična urejenost v organizaciji (kolikor ne gre za individualnost), ki vključuje izvrševalce, razpečevalce, prikrivalce itd. Vse skupaj pa seveda omogoča preživljanje s kriminalom ob hkratni tveganosti, solidarnosti in molčečnosti, da ne omenjamo še drugih značilnosti, ki so pomembne za kriminalne organizacije.

Mednarodni kriminal je tako kot organizirani (kolikor ju je na prenekaterih področjih sploh smiselno razločevati) predvsem nezakonito gospodarsko poslovno delovanje skupin ali posameznikov zlasti povsod tam, kjer ne gre za konvencionalne pojave.

Sodobni svet često preseneča s svojo vojaško urejenostjo in delovanjem, podkupljivostjo pri doseganju ciljev, donosnostjo in razpredenostjo. Sposoben je nastajati povsod, kjer se obeta za služek, ki ga dosega s svojo prodornostjo in poslušom za potrebe skupin ali slojev. Od tod njegova nevarnost, ki jo povečuje stiska za blago na določenem tržišču ali sploh prepovedan promet na tem področju (npr. mamila, pornografija, prostitucija itd.).

Mednarodni kriminal, še zlasti, če si utira poti s svojimi novimi oblikami, je nevarnejši za posamezno družbo, kjer ne prinaša oziroma ustvarja le gospodarske škode, marveč neredko tudi politično. Pogosto vzbuja nezaupanje v zmožnost zakonite oblasti, da bi se učinkoviteje spoprijemala z njim in ga bolje zatirala. Na nekaterih področjih se s tovrstno dejavnostjo ljudje tudi množično udeležujejo (npr. tihotapljenje), tako da tudi ustrezen odziv pogosto nima podpore, ker se marsikak mednarodni kriminal šteje kot »gentlemenski« kriminal, dostikrat podoben gospodarski kriminaliteti, pri kateri ni »žrtev«, vsaj ne primarnih. Drugače je seveda, če gre za individualni mednarodni konvencionalni kriminal.

Modernizacija internacionaliziranega kriminala je neprijetna za katerokoli družbo, v zadnjem času toliko bolj, ker prenekateri kriminal dobiva politična ozadja s skritimi podpihivalci in plačniki.

Za tem ne zaostajajo pojavi, ki zadevajo vse človeštvo v zvezi z onesnaževanjem voda, zraka, zemlje in sploh biosfere, pri čemer mednarodna prizadevanja za izboljšanje človekovega »bivanja« nimajo pravega odmeva.

5. Zatiranje

Ker je mednarodni kriminal predvsem dobro organizirana podtalna dejavnost, je razumljivo, da ga je mogoče zatirati z mednarodnim (policijskim) sodelovanjem in znatno manj drugače. Kolikor gre za konvencionalni skupinski ali individualni kriminal, ni toliko težav, še posebej, ker je v interesu zagotavljanja državnega prava, da ga uresničujejo kar najbolj učinkovito. Teže je, če gre pri mednarodnem organiziranem kriminalu za pojave s političnim ozadjem ali za zadeve, v katere so vpletene kake obveščevalne službe ali skupine, ki delujejo za kake »politične« koristi. Neredko na sploh politične koristi ovirajo mednarodno sodelovanje pri omejevanju, odkrivanju in preiskovanju kriminalitete z med-

narodnimi razsežnostmi, kolikor ne gre znova poudariti, da ni splošnega soglasja s tem, kaj mednarodni kriminal je, za koga je škodljiv oziroma komu gre v prid in na katerem koncu sveta ga jemljejo bolj dosledno ipd. Hkrati ne gre pozabiti, da ima vsaka država kake svoje poglede na vprašanja boja s tem kriminalom in če ga že doma želi zatreti, ni vedno nujno, da je takega mnenja tudi za druge.

Poleg policije držav, ki so kakorkoli ogrožene z mednarodnim kriminalom (vsaj konvencionalnim), je doslej veliko storila organizacija Interpol, ki prireja razna posvetovanja, izdeluje študije o njem, posreduje podatke o primerih in storilcih oziroma njihovih skupinah, sprejema priporočila o tem, kako na posameznih področjih zastaviti odkrivanje, preiskovanje itd., da pri tem ne omenjamo razprav na prenekaterih zasedanjih generalne skupščine.

Za boj z mednarodnim kriminalom je posebno pomembna znanstveno utemeljena strategija, ki naj obsega:⁴⁶

- posebno usposobljen kriminalističnopoli-
cijski in obveščevalni sistem;
- institucionalizacijo specializiranih skupin
za obdelavo podatkov o tem kriminalu;
- centralizirane enote za boj z mednarodnim
kriminalom, ki sodelujejo s pokrajinskimi poli-
cijskimi organizacijami;
- učinkovito sodelovanje na raznih ravneh,
ne le v okviru policijskih enot, marveč tudi izven
njih, odvisno, za katera področja mednarodnega
in organiziranega kriminala gre.

Eno izmed ključnih vprašanj je nedvomno odkrivanje kriminalnih pojavov z mednarodnimi značilnostmi, zlasti ker »terenski« policisti največkrat niso pozorni na to problematiko, razen če ne gre za zadeve, priložnosti ali območja (z ljudmi povrhu), ki sami po sebi kažejo, da ne gre samo za »domačo« problematiko.

Odvisno od posameznih pojavov (ponaredki, mamila, čeki, orožje, itd.) je treba določene zadeve odmotavati člen za členom, dokler ni dovolj jasno, kam vodijo niti in koga vplesti v odkrivanje in preiskovanje konkretnega omrežja, zvez, storilcev, prikrivačev in sploh kakršnihkoli udeležencev (tja do obveščevalcev različnih vrst), kolikor se kako preiskovanje sploh ne začne že pri morebitnih kupcih (npr. mamila), naročnikih (starine), prejemnikih (ponarejen denar).

Prenekatero mednarodno preiskovanje se začneja z dobro organizirano domačo obdelavo in sodelovanjem med policijskimi organizacijami,

⁴⁶ Glej npr.: Kriminalistik 1978/6, s. 257.

carino, inšpekcijami, vojaško obveščevalno službo in sploh na krajih, kamor morajo prihajati ljudje ali blago, ki prekoračuje državno mejo. S tem v zvezi tudi nadzor znotraj države (odvisno, za kaj gre), zlasti na cestah, železnici, pristaniščih in sploh v javnem prometu in prevozu blaga ni nepomemben. Od tod tudi zahteve po doslednejšem legitimiranju, vodenju evidenc o sumljivih ljudeh, klasifikaciji in kategorizaciji storilcev, posredovanju podatkov tujim policijam itd.

S tem v zvezi naj bi, kot opozarjajo:⁴⁷

— izboljšali mednarodno policijsko telekomunikacijsko omrežje;

— čim bolj celovito obravnavali podatke (kot npr. predlagajo v okviru držav »skupnega evropskega trga«),⁴⁸ ali skupine držav, ki imajo kake skupne interese;

— vpeljali sistem specializiranih povezovalnih služb, kot npr. za zatiranje mednarodne trgovine z mamili, za preganjanje terorizma, za preprečevanje mednarodnega tihotapstva določenih predmetov itd.;

— ker je pravna ureditev pogosto ovira za učinkovitejše sodelovanje, naj bi skušali premagovati tudi te zapreke;

— začenjali naj bi uvajati novo opazovalno tehnologijo, prirejali posvetovanja za policijske in druge strokovnjake, izobraževali ustrezne kadre ipd.

Z naraščanjem mednarodnega kriminala se bo nedvomno povečala tudi potreba po mednarodnem sodelovanju za boj z njim.

Sklep

Mednarodni kriminal ni nov pojav. Nedvomno pa se mu spreminjajo oblike in na prenekaterih področjih tudi ideološka motiviranost. V etiološkem smislu se pri konvencionalni kriminaliteti ni kdove kaj spremenilo, odkar si človeštvo postavlja državne meje in razne pravne ovire. Dosti bolj pa se razločuje po svojih političnih in družbenogospodarskih razsežnostih. Zato so, v tem pogledu tudi žrtve povsem različne.

Prenekatero oblike mednarodnega kriminala, pri čemer ne gre zgolj za terorizem ipd., imajo značilnosti vojaške ali paravojaške organizacije s svojimi tehnikami, rabo sredstev in metodami delovanja. Prav zaradi tega igra marsikateri mednarodni kriminal pomembno politično in ideološko vlogo. Po svojih posledicah in nevar-

nostih, ki jih pomeni, ni obrobni, marveč neredko osrednji pojav in kot tak manj dostopen družbenim znanostim, ki jim doslej, vsaj kolikor gre za protipravno problematiko, nikoli ni šlo kdove kako od rok razmišljanje o pojavih s političnim ozadjem.

Dosti bližje je obravnavanje konvencionalnega mednarodnega kriminala in organizacij v ta namen, še zlasti zaradi tega, ker skoraj ni mogoče proučevati kriminalitete, ne da bi zadeli na njegove internacionalizacijo in značilnosti, kot so izkušnje, zastraševanje in skrivnostnost. In kakorkoli je težko odkriljiv, je toliko bolj privlačen v svojih značilnostih. Ker ne postavlja političnih ovir, toliko bolj priteguje pisanje o njem, in to bodisi raziskovalno bodisi kako drugače.

Prenekatero oblike mednarodnega kriminala vzpodbuja različnost pravnih ureditev v posameznih državah. To je razlog za velike zasluzke, ki jih prinaša tako omogočeno trgovanje, nudenje uslug, zlorabljanje priložnosti, pomanjkanje takega blaga, posredovanje itd. tja do ponaredkov, tatvin ali goljufij. Mednarodni, zlasti konvencionalni kriminal vedno poišče možne kupce tam, kjer so, in skuša zadostiti njihovim potrebam. Potrebe po nečem ali zanimanju za kaj pa so močno gibalo, ki usmerja mednarodno kriminalnost in ji daje vitalnost, moč, ustreznost, iznajdljivost in gibljivost.

Potemtakem je mednarodni kriminal močno povezan tudi z gospodarjenjem in politiko oziroma družbenopolitičnimi razmerami v posameznih delih sveta. Položaj v zadnjih letih postaja čedalje bolj zaskrbljujoč, posebno, ker se iz bogatih industrijskih držav seli v dežele tretjega sveta oziroma k manj razvitim, ki jih začenja tudi brezobzirno izkoriščati.

Rokopis končan 25. 3. 1981.

Uporabljeni viri

1. Alexander, Yonch/Maxwell, Finger, Seymour: **Terrorism: Interdisciplinary Perspective 1977**, 377 s.
2. Bergier, Jacques: Skrita očesa in ušesa, prevod, **Naši razgledi 1970**, 6, s. 186, 7, 8.
3. Blaauw, J. A.: Ein Pladoyer für mehr praktische internationale Zusammenarbeit, **Kriminalistik 32**, 1978, 1, s. 10—13.
4. Bossard, André: International police cooperation: future perspectives, **The Police Chief XLVI**, 1979, 9, s. 20—22.
5. Bossard André: Review of international crime trends, **International Criminal Police Review No. 296**, s. 58—68.
6. Braithwaite, John: Transnational corporations and corruption: towards some international so-

⁴⁷ Glej npr. Népote, s. 235.

⁴⁸ Blaauw, s. 12.

- lutions. **International Journal of Criminology and Penology** 7, 1979, 2, s. 125—142.
7. Buttgerit, Winfried: International Kriminalität und ihre Unschlagplätze, **Kriminalistik**, 32, 1978, 6, s. 256—260.
 8. Carić, Ante: Kriminalitet v vezi s turizmom, nova kriminološka pojava, **Zbornik radova, pravno fakulteta v Splitu**, XIII., 1976, s. 55—68.
 9. Clamen, Mitchael: Museums and the theft of works of art, **International Criminal Police Review** No. 285, s. 51—58.
 10. Connor, R. J.: Our approach to the investigation of organised cheque and credit card fraud **International Criminal Police Review** No. 96, s. 185—188.
 11. Cosson, Jean: L'état victime du crime organisé, **Revue de droit pénal et de criminologie** 1973, 2/3, s. 237—352.
 12. Deisinger, Mitja: Gospodarski kriminal v zunanji trgovini **RKiK** 25, 1974, 1, s. 14—19.
 13. International counterfeit currency conference—**International Criminal Police Review** No. 236, s. 86—99.
 14. Gazapi, Dragutin: Saradnja s stranima policijama na susbijanju kriminalitete, **13. maj**, 24, 1971, 5, s. 28—35.
 15. Göppinger, Hans: **Kriminologie**, München 1973, 528 s.
 16. Hacher, Friderik: **Crusaders, Criminals, Crazyes**, 1976, 355 s.
 17. Haskell, Martin/Yablonsky, Lewis, **Criminology: Crime and Criminal**, 1974, 620 s.
 18. Interpol — General Assembly — 45th session, **International Criminal Police Review** No. 304.
 19. Jestratijević, Vladimir: Prebacivanje prek teritorije naše zemlje motornih vozila koji su predmet krivičnog dela u inostranstvu, **13. maj**, 31, 1978, 1, s. 26—32.
 20. Kittrie, Nicholas: A new look on political offences and terrorism v Landau/Sebba ed: **Criminology in Perspective** 1977, s. 59—79.
 21. Kramarić, Ivica: Osvrt na prvo znanstveno savetovanje o terorizmu u našoj zemlji, **Priručnik**, 27, 1980, 2, s. 122—131.
 22. Mack, John: The Crime Industrie, 1975, 209 s.
 23. Mack, J. A.: »Professional crime« and criminal organisation **International Journal of Criminology and Penology** 6, 1978, 4, s. 295—306.
 24. Marinšek, Milan: Tihotapljenje ukradenih osebnih avtomobilov, **Varnost**, 1980, 2, s. 57—59.
 25. McGrath, James C.: Travelers cheque fraud: A world wide problem, **The Police Chief**, XLVII, 1980, 3, s. 46—49.
 26. McIntoch, Marx: New directions in the studies of criminal organisation, v Biandy et al., ed.: **Deviance and Control in Europe** 1975, s. 143—155.
 27. McIntch, Mary: The organisation of Crime 1975, 80 s.
 28. Mrakovič, Simo: Kriumčarenje i njegovo suzbijanje, **Priručnik** 21, 1974, 2, s. 121—128.
 29. Muftić, Ahmet: Novi oblici privrednog kriminala sa elementima inostranosti, **13. maj** 30, 1977, 5, s. 13—21.
 30. Népote, Jean: Interpol and Organised Crime, **International Criminal Police Review** No. 282, s. 230—236.
 31. Nešić, Ljubisav: Krivično delo trgovanja zlatnim novcem, stranom valutom, devizama, plemenitim metalima ili dragocenostima, **13. maj**, 30, 1979, 4, s. 31—36.
 32. Paul, Pierre: Credit cards, **International Criminal Police Review** No. 307, s. 111—114.
 33. Radzinowicz, Leon/King, Joan: The growth of crime: An international perspective v Radzinowicz/Wolfgang, ed.: **Crime and Justice**, 1979, s. 3—24.
 34. Sedej, Ivan: Tatvine starin in kulturnih spomenikov ter nedovoljeno trgovanje z njimi, **Varnost**, 18, 1969, 7—8, s. 185—188.
 35. Souchon, Henry: Hostage — taking, its evolution and significance, **International Criminal Police Review** No. 297, s. 158—173.
 36. Teufel, Manfred: Das Leasing — System, **Kriminalistik**, 27, 1973, 7, s. 305—308.
 37. Trgovina crnim robljem, **Revija »92«**, 3, 1974, 106, s. 145.
 38. Tuškej, Franc: Nekatere oblike nedovoljene trgovinske dejavnosti in tihotapstvo, **Varnost** 1978, 11—12, s. 279—280.
 39. Tuškej, Franc: Nekatere škodljive oblike v zunanjetrgovinskem poslovanju, **RKiK** 29, 1978, 1, s. 15—20.
 40. Velkavrh, Tone: Tatvine na vlakih, **Varnost**, 1978, 6, s. 142—146.
 41. Zlatarič, Bogdan: Terorizam i napadi na zračnu plovidbu, **Pravni život**, 22, 1973, 10, s. 23—30.

International Crime

Pečar, dr. Janez, Professor of Criminology, Institute of Criminology, Ljubljana

Although international crime is in its legal sense rather differently defined and its phenomenology very complex, yet its consequences have become more and more felt and frequent. Its particularity, especially in recent years, is that it has progressively commercialized, professionalized and acquired experienced organizational forms, being hardly penetrated by law enforcement agencies.

The aim of this criminal activity is profit making, with the exception of political crime, and the most extended forms are: smuggling of arms, drugs, cigarettes, alcohol, antiquities, historical and cultural valuables, rare animals and even people, all this being connected with some other criminal offences. Where conventional international crime is concerned, there

are many phenomena brought about by multinational corporations, cheque and credit card frauds and other transactions in international payment management, corruptions and other mismanagement connected with the international exchange of goods (lawful or unlawful).

A special phenomenon of the last decade is international (political) terrorism.

Traits typical of international crime are groupment and organization, difficult detection and connection with the authorities in some cases.

All this calls for closer cooperation among the law enforcement and criminal justice agencies of all the affected countries and others involved.